

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗ:
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

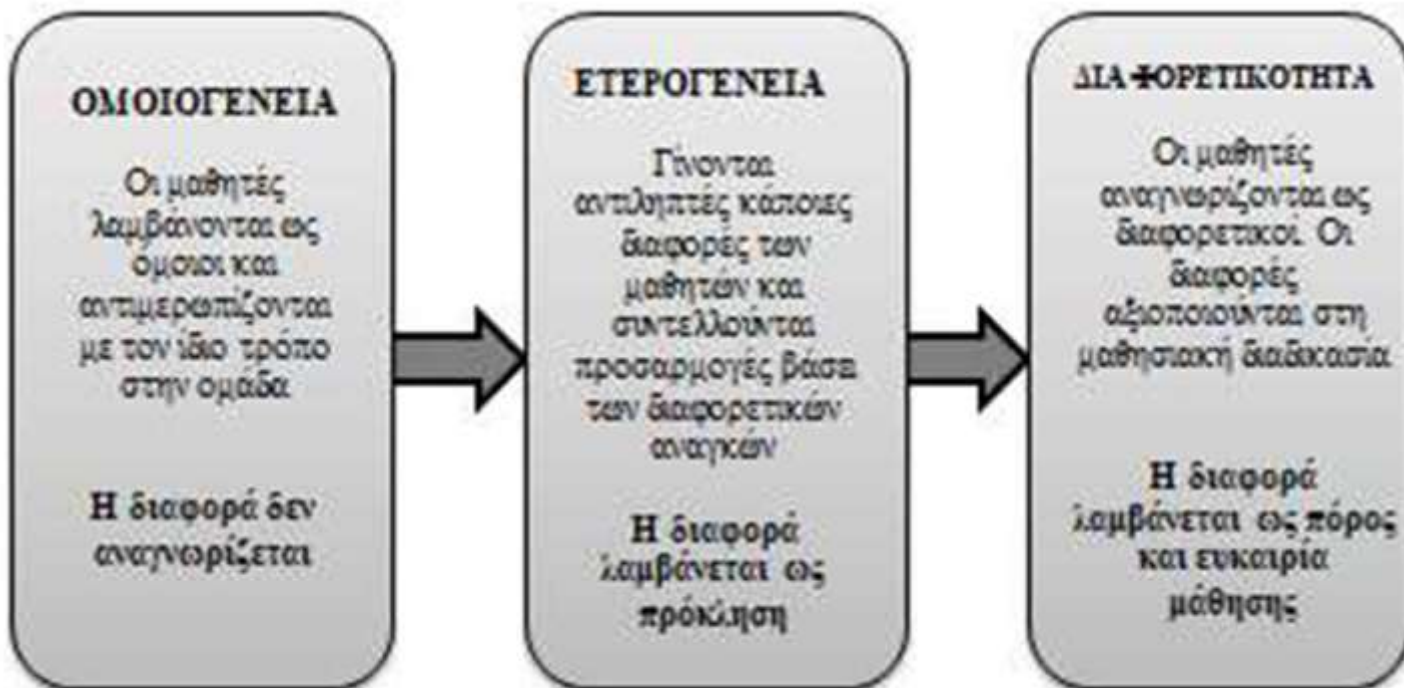
Μαρία Βλάχου

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Νηπιαγωγών 2^{ου} ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Ιονίων Νήσων

Η πραγματικότητα της ποικιλομορφίας των σχολικών τάξεων

2

- Υπάρχουν διαφορές σε όλους, ανεξαιρέτως, τους μαθητές.
- Η διαφορετικότητα θεωρείται «κανόνας» (Genishi & Dyson, 2009:4).
- Μετάβαση από την ετερογένεια στη διαφορετικότητα.

Η μετάβαση από την ομοιογένεια στη διαφορετικότητα (Βλάχου, 2021)

Διαφορές

Υλικές

(κοινωνική τάξη, τόπος κατοικίας, οικογενειακό περιβάλλον)

Σωματικές

(ηλικία, φυλή, βιολογικό φύλο, σεξουαλικότητα, σωματικές και νοητικές ικανότητες)

Συμβολικές

(κουλτούρα, εθνικότητα, γλώσσα, κοινωνικό φύλο, ενδιαφέροντα, προσωπικότητα)

Μαθησιακή συνάντηση υποκειμένων με διαφορετική το καθένα προσωπική ιστορία και διαφορετικές δυνατότητες κι όχι κόπιες της ίδιας εικόνας (Κουτσελίνη, 2000).

4

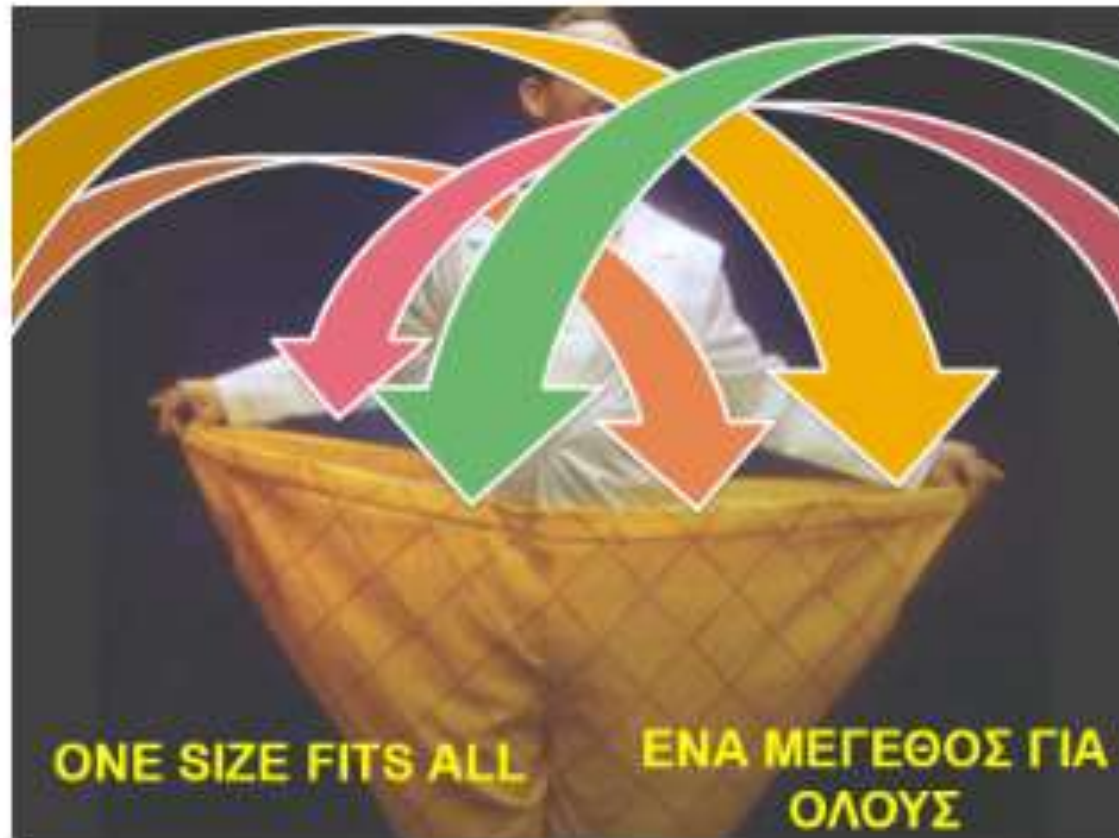

Για την επίτευξη μιας «δίκαιης» αξιολόγησης τίθεται σε όλους η ίδια εργασία: σκαρφαλώστε στο δέντρο. Πόσο δόκιμη είναι αυτή η προσέγγιση;

Όμως έχουμε τάξεις μεικτής ικανότητας
και άρα

5

ένας τρόπος διδασκαλίας δεν ταιριάζει για όλους
τους μαθητές

Πώς θα μάθει ο μαθητής μου καλύτερα;

6

"Excellence in education is when we do everything that we can to make sure they become everything that they can."

-Carol Ann
Tomlinson

Η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία είναι φιλοσοφία της εκπαίδευσης, η οποία αναγνωρίζει τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών και αναλαμβάνει την ευθύνη για τη διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές λαμβάνουν κατάλληλες ευκαιρίες μάθησης, καθώς και την ανατροφοδότηση που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους.

(Tomlinson, 2000)

Η διαφοροποιημένη εκπαιδευτική προσέγγιση ανταποκρίνεται στη διαφορετικότητα των μαθητών (Βαλιαντή, 2013· Κουτσελίνη, 2008, 2009) αξιοποιώντας τις βιογραφίες τους προκειμένου να μεγιστοποιήσει τις ευκαιρίες μάθησης.

ΜΙΛΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ

8

Θα μιλήσουμε, για:

Αρχές

Διδασκαλία

**Επικέντρωση
στον μαθητή**

Στρατηγικές

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Χαρακτηριστικά διαφοροποιημένης τάξης (Tomlinson, 2000)

10

(α) Αρχές της διαφοροποίησης

11

Οι άνθρωποι μαθαίνουν αυτό που είναι σημαντικό γι' αυτούς.

Οι άνθρωποι κατασκευάζουν τη νέα γνώση στηριζόμενοι στη γνώση που ήδη έχουν.

Τα άτομα μαθαίνουν διαφορετικά!

Οι άνθρωποι μαθαίνουν όταν αποδέχονται τους στόχους του εγχειρήματος ως ενδιαφέροντες αλλά συγχρόνως επιτεύξιμους γι' αυτούς.

Η μάθηση δεν λαμβάνει χώρα μόνο υποκειμενικά, αλλά κυρίως μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Επηρεάζεται από το συνολικό περιβάλλον

Η επιτυχής μάθηση περιλαμβάνει τη χρήση στρατηγικών που και αυτές μαθαίνονται.

Ενα θετικό συναισθηματικό κλίμα ενισχύει τη μάθηση

Ανοιχτή παιδαγωγική αντίληψη (Tomlinson, 2010)

12

Απαιτεί στοχοθεσία, προγραμματισμό και σχεδιασμό (Κουτσελίνη, 2006).

Εστιάζουμε στον μαθητή αλλά μέσα από το σύνολο, την ομάδα.
Δεν είναι εξατομίκευση (Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 2020).

Καινοτόμος τρόπος θεώρησης της διδασκαλίας και της μάθησης (Tomlinson & Allan, 2000:13), *«που καθορίζει τις διδακτικές επιλογές και αναγάγει τη διαφορετικότητα των μαθητών από προβληματική κατάσταση σε εφελτήριο για την καλλιέργεια δημιουργικού μαθησιακού περιβάλλοντος»* (Κουτσελίνη-Ιωαννίδου, 2006:49).

Συνιστά κοινωνική διαδικασία (Koutselini & Agathagelou, 2009), η οποία βασίζεται στην αναγνώριση της ατομικής αξίας που υπάρχει σε κάθε άτομο (Fenech-Adami, 2004:91).

(β) Διαφοροποιημένη διδασκαλία

13

«Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας δεν είναι διδακτική στρατηγική ή διδακτικό μοντέλο. Είναι τρόπος σκέψης για τη διδασκαλία και τη μάθηση που ξεκινά από τη θέση ότι η διδασκαλία πρέπει να αρχίζει από το σημείο στο οποίο βρίσκονται οι μαθητές, παρά να στηρίζεται σ' ένα προκαθορισμένο σχέδιο δράσης, το οποίο αγνοεί την ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και το μαθησιακό προφίλ του μαθητή»

(Tomlinson, 2003:177)

(γ) Επικέντρωση στον μαθητή

14

**Μαθησιακή
ετοιμότητα**

Το σημείο
εισόδου κάθε
μαθητή (entry
point)

Ενδιαφέροντα

Προτιμήσεις
κάθε μαθητή

**Μαθησιακό
προφίλ**

Τρόποι
μάθησης

**Ενθάρρυνση,
επιτυχία
και
αυτοεκτίμηση**

**Ευέλικτη
διδασκαλία**

Βιογραφίες μαθητών

(Tomlinson & McTighe, 2006)

(δ) Στρατηγικές της διαφοροποίησης

15

Ενδεικτικές στρατηγικές

• Κέντρα Μάθησης (Learning Centers)

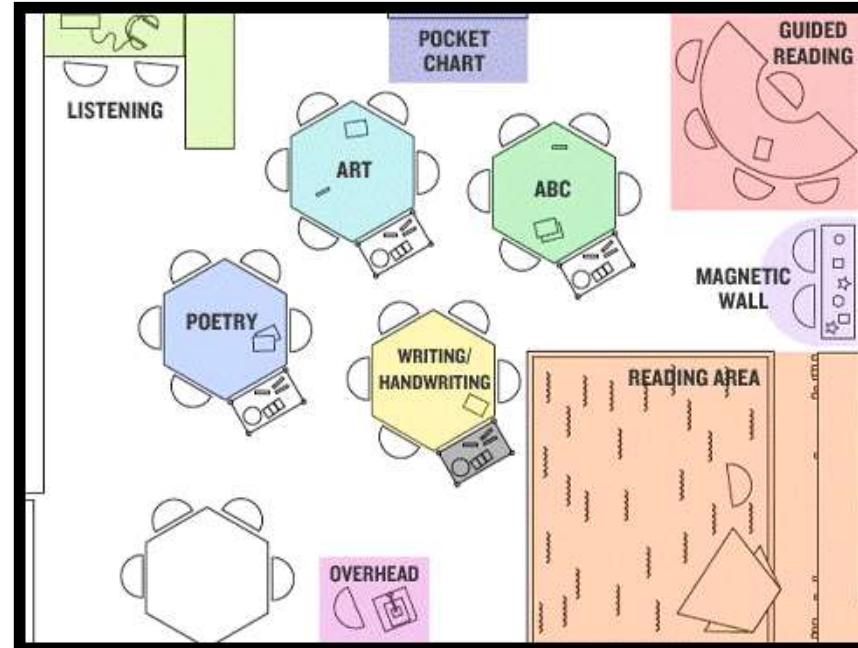
Προετοιμάζονται από τον/την εκπαιδευτικό με κάρτες εργασίας σε φακελάκια οι οποίες αριθμούνται ή διαχωρίζονται χρωματικά.

Τοποθεσία: Έχουν καθορισμένη θέση ή χώρο μέσα στην τάξη.

Ετικέτα: Έχει σαφή ετικέτα ή τίτλο που κάνει σαφή την εστίαση και το σκοπό στους μαθητές.

Οδηγίες: Βρίσκονται συγκεκριμένες οδηγίες σε καρτέλες για το τι πρέπει να ολοκληρώσουν και σε πόσο χρόνο.

Πόροι: Το πληροφοριακό υλικό και οτιδήποτε χρειαστούν οι μαθητές (χάρτες, μολύβια, χαρτόνια, μικρόφωνα, υπολογιστής, φωτογραφίες κλπ.).

- **Portfolio** (συγκροτημένες καταγραφές, ζωγραφιές, εργασίες, φωτογραφίες, video, ηχητικά στιγμιότυπα κτλ.).

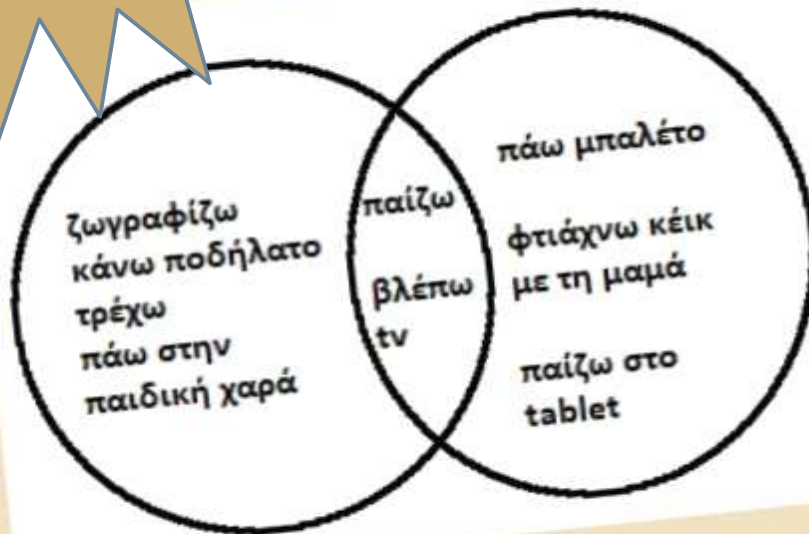

Ο Φάκελος Εργασιών του Μαθητή (portfolio) αποτελεί συλλογή των έργων ενός μαθητή, τα οποία έχουν επιλεγεί με τη συναίνεσή του και με βάση συγκεκριμένο στόχο. Τα έργα αυτά αποτελούν τεκμήρια για την προσπάθεια, την πρόοδο και την επίδοση του μαθητή σε δεδομένο ή δεδομένα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος (μεμονωμένα ή συσχετιζόμενα). Η συλλογή πρέπει να περιλαμβάνει και το σκεπτικό που αναπτύσσει ο μαθητής καθώς καταβάλει προσπάθεια για να εκπονήσει τις εργασίες που θα περιληφθούν στον φάκελο, τις οδηγίες του εκπαιδευτικού και τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας των έργων.

- **Γραφήματα** (π.χ. εννοιολογικοί χάρτες, πίνακες, διαγράμματα Venn).

Μου αρέσει να..

Διάγραμμα Venn

Εργαλείο καταγραφής των ενδιαφερόντων κατά ζεύγη (συνέντευξη). Στο σημείο τομής εντοπίζονται τα κοινά ενδιαφέροντα.

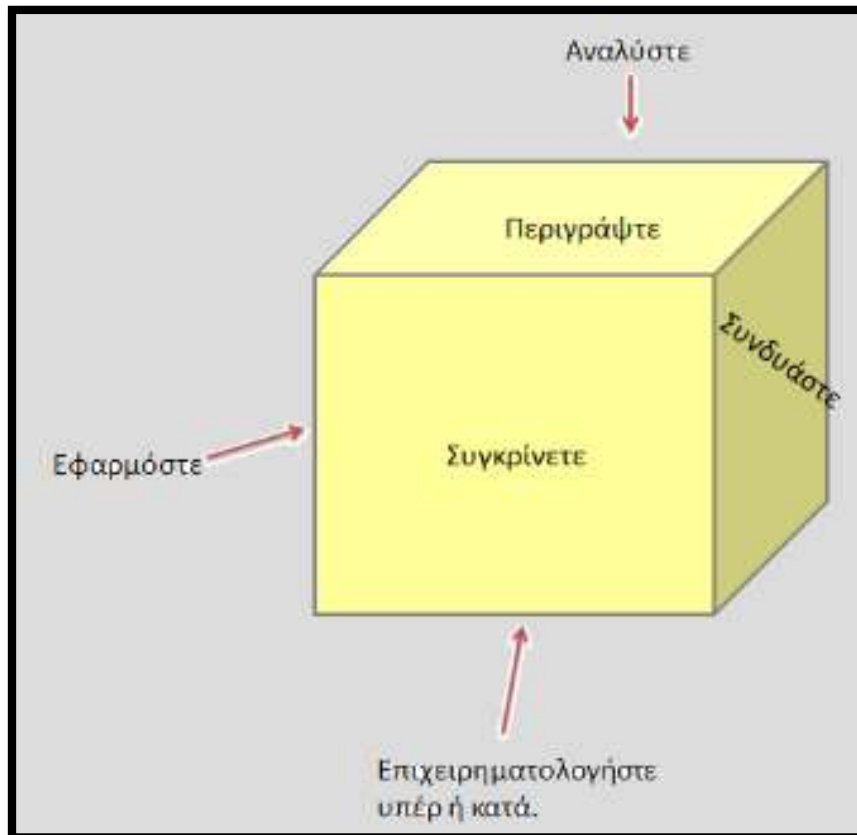
- **Οπτικοποίηση της πληροφορίας (π.χ. εικόνες, φωτογραφίες, σκίτσα, καρτέλες απάντησης, κάρτες/δελτία εξόδου, κτλ.).**

Κάρτες/δελτία εξόδου

Κάρτες που σηκώνουν ταυτόχρονα όλοι οι μαθητές για να δώσουν απαντήσεις σε σύντομες ερωτήσεις που ολοκληρώνουν μια θεματική ή τις δράσεις μιας ημέρας. Με αυτές δείχνουν τη γνώση που αποκόμισαν, μαθαίνουν από την απάντηση των άλλων και αποχωρούν.

■ Κύβοι (Ζάρια).

Η διαφοροποίηση με τη χρήση των κύβων είναι μια στρατηγική που λαμβάνει υπόψη τη διαφορετική ετοιμότητα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Οι μαθητές καλούνται να εκτελέσουν έξι (όσες οι έδρες του κύβου) δραστηριότητες σχετικά με ένα αντικείμενο ή μια ιδέα: α) να περιγράψουν, β) να συγκρίνουν, γ) να πουν τι αισθάνονται σχετικά, δ) να κάνουν ανάλυση σε επιμέρους στοιχεία, ε) να κάνουν χρήση του αντικειμένου ή της ιδέας και στ) να καταγράψουν αρνητικά και θετικά στοιχεία.

(=διερεύνηση ενός θέματος με 6 διαφορετικές οπτικές - cubing).

- **Τρίλιζα** (*Think-Tac-Toe*).

Κάθε ομάδα θα εκτελέσει τρεις εργασίες σαν σε τρίλιζα. Είτε θα επιλέξει κάθετα είτε διαγώνια. Στην πρώτη σειρά είναι οι πιο απλές. Στη μεσαία σειρά είναι η μέτριας δυσκολίας και στην τελευταία σειρά είναι έργα που απαιτούν περισσότερες ώρες για την ολοκλήρωσή τους. Ενέχει **δημιουργικές** και **πολυτροπικές** προοπτικές.

- ✓ Δημιουργική γραφή
- ✓ Θεατρικά δράματα
- ✓ Εικαστικές κατασκευές
- ✓ Δημιουργία παιχνιδιών
- ✓ Παζλ στο Η/Υ

- **Μοντέλο Frayer (Frayer Model)**

Πρόκειται για έναν γραφικό οργανωτή που παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να περιγράψουν μια λέξη με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους. Σκοπός του είναι να αναλύσει και να προσδιορίσει λέξεις/έννοιες/ιδέες.

Επαναπροσδιορισμός του ρόλου του εκπαιδευτικού

22

- Όλη η πορεία της διαδικασίας χαρακτηρίζεται από μια νέα θέαση του εκπαιδευτικού ως ερευνητή δράσης και ως στοχαζόμενου επαγγελματία (παρατήρηση, καταγραφές, αξιολογήσεις, κτλ).
- Εγκαταλείπεται ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας και ως συντονιστής ο εκπαιδευτικός επιδιώκει ευέλικτη διαχείριση του χρόνου αλλά και ευελιξία σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους με προσαρμογή των στόχων του αναλυτικού προγράμματος στο δυναμικό της τάξης του (προσδοκίες, εργασίες διαβαθμισμένης δυσκολίας, ευέλικτη ομαδοποίηση, διάλογος, κτλ).
- Η ανταλλαγή παιδαγωγικών ρεπερτορίων, η μεθοδολογία της συμμετοχικής έρευνας δράσης, οι συνέργειες μέσω εκτενούς διαλόγου, ο προβληματισμός και η ανατροφοδότηση για ζητήματα διαφοροποιημένων πρακτικών συνθέτουν μια εκπαιδευτική κοινότητα πρακτικής και επαγγελματικής μάθησης.

Διαφοροποιημένη μάθηση

- Η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία, ως μια σχεδιασμένη, προσαρμοσμένη και πολυτροπική πρακτική παιδαγωγικής ανταπόκρισης στη διαφορετικότητα του μαθητή φέρει ως αποτέλεσμα τη **διαφοροποιημένη μάθηση** (differentiated learning) (Kalantzis & Cope, 2016:120).
- Στηρίζεται στη μοναδικότητα του κάθε μαθητή και στην αναγνώριση της αξίας του. Αφενός θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τον ίδιο τον μαθητή και τη βιογραφία του, τις ανάγκες του, τα ενδιαφέροντά του, τις δυνατότητές του και τα ταλέντα του και αφετέρου εστιάζει σε διδακτικές πρακτικές που είναι πιο αποτελεσματικές για υψηλή παρακίνηση, νοηματοδοτημένη μάθηση και μέγιστη δυνατή απόδοση. **Αξιοποιεί διαφορετικές και εναλλακτικές μαθησιακές διαδρομές προσδίδοντας μαθητοκεντρικό χαρακτήρα στη διδακτική πράξη καθιστώντας το μαθητή συν-υπεύθυνο για τη μάθησή του** (Rogoza, 2005).
- Η μάθηση που προκύπτει από τις αρχές της διαφοροποίησης ενέχει μια «ευφυή και εύχρηστη γνώση» (Κανάκης, 2007:5), καθώς αυτή αποκτάται **ενεργητικά μέσα από την εμπλοκή σε συγκεκριμένες συμμετοχικές συνθήκες, κατανοήθηκε στις νοηματικές αλληλοεξαρτήσεις της και δύναται να αξιοποιηθεί σε νέες προβληματικές καταστάσεις**. Η αλληλεπιδραστική διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης στο σχολικό πλαίσιο αποτελεί τη βάση της διαφοροποίησης. Συνεπώς, πρόκειται για μια μάθηση που δεν είναι το αποτέλεσμα της παθητικής ανταπόκρισης του μαθητή σε ερεθίσματα και ενισχύσεις, αλλά μια **ενεργητική διερευνητική προσπάθεια ερμηνείας των εμπειριών** (Κανάκης, 2007), **επανεξέτασης, αναστοχασμού και αναδόμησης αυτών με διαστάσεις μεταγνωστικές** (Κουτσελίνη-Ιωαννίδου & Πυργιωτάκης, 2015).

Ισότητα

Κοινωνική δικαιοσύνη

Ενεργή συμμετοχή

Η εφαρμογή της διαφοροποίησης συντείνει στο **σεβασμό της μοναδικότητας του μαθητή** και προβάλλει ως η βέλτιστη επιλογή στην **προοπτική της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης**.

Βιβλιογραφία

25

- Fenech-Adami, A. (2004). Enhancing students' learning through differentiated approaches to teaching and learning: a Maltese perspective. *Journal of Research in Special Education Needs*, 4(2), 91-97.
- Genishi, C., & Dyson, A.H. (2009). *Children, Language and Literacy*. New York: Teachers College Press.
- Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, Μ. (2020). Διαφοροποίηση της διδασκαλίας και της μάθησης: Δυσκολίες και παρανοήσεις. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 6, 12-29.
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2013). *Νέα Μάθηση: Βασικές Αρχές για την Επιστήμη της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κανάκης, Ι. (2007). Η εσωτερική διαφοροποίηση της διδασκαλίας και της μάθησης (Έννοια, Θεωρητική θεμελίωση, Επιδιώξεις). Στο Εκπαιδευτικός Όμιλος Κύπρου (Επιμ.), *Διδασκαλία σε τάξεις μικτής ικανότητας*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, (σ. 21-33). Λευκωσία.
- Κουτσελίνη, Μ. (2006). *Διαφοροποίηση Διδασκαλίας - Μάθησης σε τάξεις μικτής ικανότητας: Φιλοσοφία και έννοια προσεγγίσεις και εφαρμογές*. Τόμος Α'. Λευκωσία.
- Κουτσελίνη, Μ., & Αγαθάγγελου, Σ. (2009). Διαφοροποίηση διδασκαλίας: Η κοινωνική, η ακαδημαϊκή και η διδακτική πτυχή. Στο ΕΠΑ, (σ. 277-303). Τιμή Ένεκεν Μ.Ι. Μαραθεύτη. Στο <https://www.ucy.ac.cy/>
- Κουτσελίνη-Ιωαννίδου, Μ., & Πυργιωτάκης, Ι. Ε. (2015). *Διαφοροποίηση της διδασκαλίας και της μάθησης*. Αθήνα: Πεδίο.
- Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
- Tomlinson, C.A., & Allan, S. (2000). *Leadership for Differentiating Schools and Classrooms*. ASCD, Alexandria: Virginia.
- Tomlinson, C. A., & McTighe, J. (2006). *Integrating differentiated instruction and understanding by design*. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A., & Moon, T. R. (2013). *Assessment and student success in a differentiated classroom*. Alexandria, VA: ASCD

**Ευχαριστώ
για την προσοχή σας!**